

FARAGÓ ILDIKÓ

Egy hangzó antológia a Balassi-emlékév tiszteletére

Minden alkalom jó arra, hogy a költészetről szóljunk, de áprilisban, a költészet napjának havában még fontosabb lehet ez a gyakran mellőzött téma mindazoknak, akik örömeiket lelik a tiszta lírai alkotásokban.

Az idő mint tényező nem játszik szerepet, nem csupán a jelen alkotóira kell odafigyelnünk, hanem a magyar és a világlíra minden meghatározó egyéniségére. Az, ami számomra legkedvesebb, hiszen a Balassi Gimnázium tanára, s Balassi Bálint neolatin mintáinak tanulmányozója vagyok, természetesen épp az elmúlt év egészét kitöltő Balassi-évforduló volt. Nemcsak a Balassi Kiadó jeleskedett értékes kiadványok megjelentetésével, hanem Csörsz Rumen István Tinódi lant-díjas művészeti vezető, szerkesztő irányításával megjelent a *Musica Historica* Együttes két korongot tartalmazó CD-je is, amelynek címe: „Jelentem versben mesémet”.

A találó elnevezés épp Balassi egyik szerelmes versében, az első énekben, az *Aenigma* című versben fellelhető nyitósor.

A hanganyag első korongján valóban szerelmes versek megzenésített változatai hallhatók. Ezeket a nagyközönség sokkal jobban ismeri, mint Balassi vallásos alkotásait, ezért az utóbbi összeállítást mutatom be részletesebben.

A második CD-n egy ugyancsak a rajongás táplálta életérzés szólal meg, az istenes és vitézi énekek „hangláncá”, tizennyolc alkotás – majd 50

percnyi dallam – eleveníti fel a ma emberének azt a kort, amelyben ez a rendkívüli férfiú élt.

Az ország történelmének zaklatott korszakát a maga 40 évével Balassi igazi európaisággal élte meg, sok nyelv, sok kultúra ismeretében. Gyakorlatilag mindegy volt számára, mely országba sodorta az élet, mindegy volt, melyik fejedelem udvarában próbálja sorsát egyengetni. Megfogalmazódott benne az a szabadságvágy, ami a hétköznapi emberekben nem, illetve kevésbé intenzíven lelhető fel. Balassi tudta, hogy életéért és tetteiért ő maga is felelős, sorsát a bibliai Dávid sorsával találta hasonlatosnak. Tekinthejtük ezt a fajta megszólalási formát személyes és magányos istenhitnek. A versekben gyakoriak a bibliai parafrázisok, a biblikus hasonlatok, utalások. A XVI. században fontossá vált az anyanyelven megszólaló hitélet megteremtése. Ez a körülmény kedvezhetett annak, hogy a zsoltárfordítások és parafrázisok ezzel a humanista szemlélettel találkozzanak a reformáció gyakorlatában.

Bizonyára nem véletlen, hogy a „*Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét*”, „*Kiben bűne bocsánatáért könyörgett akkor, hogy házasodni szándékozott. Balassi Bálint nevére; az nótája: Bánja az Úristen...*”

alcímet viselő ének nyitja a sort.

A Balassa-kódex 33. darabja a református Énekeskönyv harmadik fejezetében, a hitvalló dicséretes és lelki énekek között a 220. jelzettel, közismert

darab. A versfők Balassi Bálint nevét adják ki. A költemény más szempontból is kitüntetett helyen található a gyűjteményében, mivel ezzel a verssel zárja le ifjúkori szerzeményeinek sorát. Rendezni vágyott végre zavaros ügyeit, házasságra szánja el magát. Ez a 15 versszakból álló kompozíció tartalmaz meghasonlottságot, önvádat, szégyenkező gyónást, benne saját lelkét szólítja meg, várja a lelki megbékélést „várván Úr kegyelmét fejemre szent lelkével.”

Fellelhetők a CD-n sorrendben a II/2., II/18., II/9. helyen a Szentháromsághoz kapcsolódó himnuszok, úgy mint: HYMNI TRES AD SACROSANCTAM TRINITATEM

Hymnus primus, ad Deum patrem,
pro levamine malorum

Hymnus secundus, ad Deum filium,
pro impetranda militari virtute

Hymnus tertius, ad spiritum
sanctum, pro felici conjugio

Majd két népszerű Balassi-vers szólal meg a vitézi költészet bemutatására.

A II/5. dallam szintén akrosztichon Balassi nevére, melyben könyörög bűne bocsánatáért, s hálát ad azért, hogy a kárhozattól megszabadult. Ez a gyűjteményen kívül fennmaradt istenes versek között a: „Bizonyal esmérem rajtam nagy haragod...” kezdetű költemény.

A II/6. számú CD-darab az Ó, én kegyelmes Istenem kezdetű dallam elhangzása után a II/7. darabhoz és a II/13. műhöz Csörsz Rumen István hozzáfűzi, hogy Mikolaj Gomólka 1580-ban adta ki Jan Kochhanowski lengyel zsoltáraihoz írt négyszólamú vokális

kompozícióit, Peter Herbert éneke pedig cseh énekeskönyvekben jelent meg, (a III. genfi zsoltár változataként a Balassi-strófa párhuzamának tekinthető); A művészeti vezető megfogalmazása szerint ezekkel a hangszeres darabokkal kívánta felidézni a XVI. század határon túli zenei világát. Az utóbbi a lemezen viola da gamba-variációként hangzik el.

Talán Balassi Bálint egyik legszebb istenes versének feldolgozása hallható a II/11. helyen: az „Adj már csendességet...” kezdetű.

Ebben a költeményben a szenvedélyes könyörgés, a földi élet boldogságának hiánya szólal meg. Szinte vitatkozik Istennel, perlekedik, érvel, majd az utolsó két versszakban megadó kérés zárja ezt a kivételes hitelességű lírai alkotást:

*Nyisd fel hát karodnak, szentséges markodnak áldott zárját,
Add meg életemnek, nyomorult fejemnek letört szárnyát,*

*Repülvén áldjalak, élvén imádjalak vétek nélkül,
Kit jól gyakorolván haljak meg nyugodván bú s kín nélkül.*

Hálások lehetünk a Musica Historica Együttesnek ezért a páratlan lelki-szellemi ajándékért, amely a Balassi év elmúltával is segíti a költő életművének teljesebb megértését, a magánemberek számára éppúgy, mint az oktatásban, a világi kultúra szférájában vagy a hívő közösségekben.